

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Toisto: huonoa ja hyvää tyyliä

Ainekirjoituksen opetuksessa tähden-
netään, että on vältettävä samojen tai
jokseenkin samoin kuuluvien sanojen lä-
hekkäistä toistamista. Esim. *Omenapuiden*
oksat painuivat omenien painosta. Tällaiselle
toistolle on meillä annettu vierasperäi-
nenkin nimi, *tautofonia*, jota ei muualla
käytettäne. (Se ei ole samaa kuin *tauto-*
logia, saman asian toistaminen.) Räi-
keänä tämänlaatuinen huolimattomuus
tai avuttomuus on pahimpia tyylikom-
pastuksia.

Toistoa voidaan pelätä liiaksikin. On
parempi toistaa sana kuin korvata se
vähemmän osuvalla tai värittömällä
ilmauksella. Eräässä romaanissa sano-
taan: *Kuusitoista alipäällikköä hakattiin*
hengettömiksi heidän omilla sauvoillaan, niin
kuin Pannonian sotilaat olivat menelleet sa-
danpäällikkö Luciliuksen suhteen. Toistosta
huolimatta olisi ollut aidomman tun-
tuista, konkreettista sanontaa: *niin kuin*
Pannonian sotilaat olivat hakanneet sadan-
päällikkö Luciliuksen.

Hylättävää on niin ikään seuraavan-
lainen toiston välttäminen: *Tänä juhana-*
nusaattona piti hänen Miinan kanssa lähteä
kyläretkelle jälkimmäisen kotimökkiin. »Jäl-
kimmäinen» on latteaa kansliakieltä.
Sitä paitsi on vaikeaa kuunnella muis-
taa, mitä *edellinen* tai *jälkimmäinen* tar-
koittaa. Laatuunkäypää olisi: *hänen piti*
Miinan kanssa lähteä kyläretkelle tämän koti-
mökkiin, joskin arkityyliä lähenevä luon-
tevuus muutoksesta hiukan kärsii.

Kansanomaisessa tyyliässä ei esiinny
sanontaa laimentavaa toiston karttamis-
ta. Tämä huomio on tehtävissä esim. sa-
nanlaskuista: *Niin metsä vastaa, kuin met-*
sään huudetaan. Siltä mulli kuolee, jolla mulli
on. Seuraavanlainen Kiven henkilöiden

replikeissä esiintyvä toisto kuuluu kan-
sankielessä muidenkin kuin vanhojen ih-
misten puheeseen: *Säästyköön, veljet, sääs-*
tyköön selkämme vielä kuitenkin muutamat
vuorokaudet.

Samojen *alkuäänteiden* toistuminen ker-
ran pari lähekkäisissä sanoissa käy yleensä
päinsä. Esim. seuraavissa virkkeissä ei
ylioppilasaineiden tarkastajan ole syytä
nähdä häiritsevää tautofoniaa: *Viljatuot-*
teiden ohella oli sokeri tärkein tuontitava-
ramme. Näin kuvastui Sokrateen henki näi-
den molempien filosofien teoksissa. Ei ole
myöskään nähtävä vikaa siinä, että ly-
hyet painottomat sanat kuten *olla*-verbin
muodot ja pronominit (esim. *hän, he, se*)
toistuvat.

Hyvä proosatyyli ei yleensä karta tär-
keiden sanojen toistamista. Raamatun
luomiskertomuksessa sanotaan: *Ja Ju-*
mala sanoi: »Tulkoon valkeus.» Ja valkeus
tuli. Ja Jumala naki, että valkeus oli hyvä;
ja Jumala erotti valkeuden pimeydestä. Ja
Jumala kutsui valkeuden päiväksi, ja pimey-
den hän kutsui yöksi. Kukapa haluaisi näi-
vettä tätä ytimekästä sanontaa esim.
näin: *Ja Jumala sanoi: »Tulkoon valkeus.»*
Ja se tuli. - - Ja hän erotti valkeuden pimey-
destä. Ja hän kutsui edellisen päiväksi ja vii-
meksi mainitulle hän antoi nimen yö.

Aleksis Kivellä on usein seuraavan-
laista toistoa: - - *ja meni päivä päivän jäl-*
jessä. - - soitto [= revontulien soihtu]
syttyi ja sammui ja syttyi taas, tuli tulta
ajeli. Toiston avulla ajatus näin tulee
tähdellisenä esille. Kyseessä on tyyli-
keino, jota voisi nimittää *tähdennystoistoksi*.
Seuraava esimerkki on Juhani Aholta:
Sitä nousi häämatkan ajoilta tuttu tie ja vei
tuttuun mökkiin. Tähdennystoisto sopii mi-
hin tyyliilajiin hyvänsä. Saksalainen sota-

marsalkka sanoi Ardennien hyökkäyksen epäonnistumista selittäessään: *Kaiken alkusyynä olivat lentokoneet, lentokoneet.*

Hyvin yleisesti toisto tyylikeinona tulkitsee voimakasta tunnetta, varsinkin intomieltä, paatosta. Aho ei ole erikoisen pateettinen, mutta esim. hänen pienessä lastussaan, jonka nimi on *Toisille*, tämä otsikkosana toistuu yksitoista kertaa, tähän tapaan: *Kaiken ikänsä oli hän toisen karjaa paimentanut, toisen hevosta ajanut, toisen auralla toisen peltoa kyntänyt.*

Tällainen *tehostustoisto* on varsinkin puhujien suosima. Kun Winston Churchill toisen maailmansodan alussa tuli pääministeriksi, hän piti kuuluisan puheen, jossa on yhdessä ainoassa virkkeessä neljä kertaa sana *voitto*: *Meidän päämäärämme on voitto, voitto kaikesta terroristista huolimatta, voitto, tulipa taistelusta kuinka pitkä ja ankara hyvänsä, sillä ilman voittoa meillä ei ole elämisen toivoa.*

Tyylitehoisella toistolla on vanhat perinteet. Se esiintyy erittäin tunnusomaisena jo Vanhassa testamentissa sekä Kreikan ja Rooman kirjallisuudessa. Ei ole sen vuoksi outoa, että se herättää huomiota Uudessa testamentissa, varsinkin apostoli Paavalin tyyliissä. Perin tuttu ja tehokas tämä tyylipiirre on rakkauden ylistyksessä, joka sisältyy ensimmäisen Korinttilaiskirjeen 13. lukuun. Vaikuttavana se esiintyy myös toisen Korinttilaiskirjeen 11. luvussa, jossa sana *vaarassa* on yhdessä jakeessa kahdeksan kertaa: - - *olen usein ollut matkoilla, vaaroissa virtojen vesillä, vaaroissa rosojen keskellä,*

vaaroissa heimoni puolelta, vaaroissa pakain puolelta, vaaroissa kaupungeissa, vaaroissa erämaassa, vaaroissa merellä, vaaroissa valheveljien keskellä - -.

Ei ole ihme, että toistoa ovat myöhemmin ennen muita suosineet ranskalaiset tyyllitaiturit, jotka muutenkin seuraavat antiikin perinteitä. Eräs ranskalainen tyylintutkija vertaa kaunopuheista toistoa orkesterin teemaan.

Runsaaimmin ja tehokkaimmin toistoa käyttävät lyyrikot. Se on erikoisen yleinen isänmaallisissa runoissa. Runebergin Maamme-laulun ruotsinkielisessä alkutextissä esiintyy sana *vår* 'meidän' kokonaista 24 kertaa, *här* 'täällä, tässä' 15 kertaa. Maan nimen toistaminen tulkitsee ylevää paatosta. Arvi Jänneksen Herää Suomi sisältää Suomi-sanan kuusi kertaa. Werner von Heidenstamin Sverige-runon alkaa: *Sverige, Sverige, Sverige fosterland.*

Toisto on jatkuvasti runoilijoiden suosiossa. Muutama tuttu esimerkki: *turha toivo täällä, | turha onpi taistelo | ja kaikisuus mailman, turha* (Kivi). *Minä täällä olen vieras, vieras vaan, | olen ollut alusta saakka* (Eino Leino). *Niin olet kaukana nuoruus ja kaukana onneni päivät* (Koskenniemi). - - *elämä on vitkaan kuolla | elämäältä, | haudattuna olla elävältä - -* (Kailas). *Autuas, autuvas ilta, | autuvas ilta nyt on* (Mustapää). *puut vanhat lahoo ja kaatuu, puut nousevat tuoret ja uudet* (Sarkia). *Joka tanssin on ryhtynyt, tanssia saa, | keveästi Kuolema tanssittaa* (Tynni).

E. A. SAARIMAA